

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ GENEL DİREKTÖRLÜĞÜ SEÇİMLERİNDE İKİNCİ AŞAMA

GİRİŞ

COVID-19 salgınının ülkeleri almak zorunda bıraktığı, üretimi ve ticareti sınırlayan önlemler, küreselleşme konusunda yeni çekincelerin yaygın olarak dile getirilmesine de neden olmuştur. Küresel düzeyde yaygın bir şekilde “korumacılık” savları dile getirilmektedir. Kurallı ticaretin çağın getirdiği teknoloji gerekliliklerine yanıt verecek çok taraflı düzenlemeleri yapamadığı için Dünya Ticaret Örgütü’nün (DTÖ) yetersizliği daha sık gündeme taşınmaktadır. DTÖ’nün ciddi bir yaşamsal kriz içinde olduğu ve kurallı ticaretin merkezi olma özelliğini yitirdiği iddiaları doğal olarak DTÖ’de “reform” arayışlarını beraberinde getirmektedir. Ayrıca ABD ve Çin arasında şiddetlenen ve içinde jeopolitik üstünlük arayışlarının da bulunduğu ticari anlaşmazlıklar ivme kazanmıştır. Bunlara ABD’deki Başkanlık seçiminin getirdiği belirsizlik ortamı da ilave edilmelidir.

Dünya Ticaret Örgütü’nün, kurallı ticaretin etkin bir şekilde uygulanmasını sağlayan özelliğinin giderek sorgulanmaya başladığı bu devirde, dikkatlerin Genel Direktör seçimine yoğunlaşması talihsiz bir gelişmedir. DTÖ’de Genel Direktör arayışının böyle bir arka planda yapılmakta olması ilk önce kurallı ticaret ve dolayısıyla DTÖ bakımından yeni zorluklar getirmektedir.

Görev süresinin dolmasından bir yıl önce istifa edeceğini açıklayan Roberto Azavedo, 1 Eylül 2020 tarihinde DTÖ’den fiilen ayrılmıştır. Henüz Genel Direktör adayları ile ilgili seçim (selection) süreci tamamlanmadığı için üzerinde mutabakat sağlanacak Genel Direktör Yardımcılarından birisinin vekil olarak görevi üstlenmesi gerekiyordu. Ancak istenen mutabakat sağlanamadığı için dört Genel Direktör Yardımcısının birlikte örgütün sadece günlük işleyişini sağlayacak şekilde çalışması kararlaştırılmıştır.

¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1257/Bozkurt+Aran>

İKİNCİ AŞAMA

DTÖ Genel Kurul Başkanı 18 Eylül tarihinde, DTÖ üyesi olan 164 ülke temsilcileri ile yapılan istişareler sonucunda sekiz adayın beşe indiğini açıklamıştır. 24 Eylül - 6 Ekim tarihleri arasında üye ülkeler ile istişareler devam edecek ve adayların ikiye indirilmesi sağlanacaktır. Bu son iki aday ile ilgili görüşmeler devam edecek ve Kasım ayı başında düzenlenecek DTÖ Genel Kurul Toplantısında yeni Genel Direktör ilan edilecektir. Hedeflenen tarih 7 Kasım'dır. Süreç zordur. Sadece istişarelere dayanarak, 164 üye ülkenin tümünün üzerinde mutabakat sağladığı aday seçilmiş (select) olacaktır. Seçilecek adayın gelişmiş ve gelişme yolundaki ülkelere de yeterli ölçüde destek sağlaması önemlidir. Ayrıca bu desteğin coğrafi dağılımı da dikkate alınmaktadır.

Ülke temsilcileri iki adayı istişareler sırasında "mahrem" kalması kaydıyla iletceklerdir. Ülkelerin adaylarla ilgili veto hakları bulunmamakla beraber BM'deki Güvenlik Konseyinin daimi üyeleri rolünü DTÖ'de üstlenen ABD, AB, Çin, Japonya ve Hindistan'ın olumsuz yaklaşımı dikkate alınacaktır.

Arap ülkelerinden iki (Mısır ve Suudi Arabistan), Afrika'dan iki (Kenya ve Nijerya), Avrupa'dan iki (İngiltere ve Moldova), Güney Amerika'dan (Meksika) ve Asya'dan (Güney Kore) birer aday yarışmaktaydı.² Elenen adaylar; Mısır'dan Abdel-Hamid Mamdouh, Moldova'dan Tudor Ulianovschi ve Meksika'dan Jesus Seade Kuri'dir.

Kısaca adaylıklarını sürdürenlerin durumları şöyle özetlenebilir.

- **Nijerya'dan Ngozi Okonjo-Iweala** Standard Chartered Bank'ın Yönetim Kurulu üyesidir ve 25 yıllık Dünya Bankası kariyerinde bankanın iki numarası olarak görev üstlenmiştir. Yakın zamanda ABD vatandaşı olduğu ileri sürülmektedir. Kadın aday olması ve Afrika'dan aday gösterilmesi adaylığının güçlü yanlarıdır.
- **Güney Kore'den Yoo Myung-hee** Ticaret Bakanı olarak görev üstlenmiştir. Ticaret konularındaki ehliyeti dikkati çekmektedir. Kadın aday olması avantajdır. Güney Kore'nin Japonya ile ticaret anlaşmazlıkları olumsuz bir unsur olarak değerlendirilmektedir.
- **Kenya'dan Amina Chawahir Mohamed Jibril** Ticaret Bakanı olarak DTÖ'nün 2015 yılında 10'ncü Bakanlar Toplantısına Başkanlık yapmıştır. Toplantıda tarımda ihracat sübvansiyonlarının kaldırılmasına karar verilmişti. Seçilme şansı yüksek adaylar arasında anılmaktadır. Seçilme şansı Afrika ülkelerinin bir blok olarak desteğinin sağlaması ile bağlantılıdır.
- **Suudi Arabistan'dan Mohammad Maziad Al-Tuwaijri** kalkınma gündemini yönetmiştir. Siyasi kimliği bulunmaktadır. Gözlemciler tarafından ikinci aşamaya kalması sürpriz olarak nitelendirilmektedir.
- **İngiltere'den Liam Fox** Uluslararası Ticaret ile ilgili Devlet Bakanı olarak görev yapmıştır. Brexit müzakereleri nedeniyle AB'nin desteğini alması şüpheli görünmektedir. Liam Fox'un yaptığı sunumlarla parladığı ve sürpriz yaparak ikinci aşamaya kaldığı belirtilmektedir. Ayrıca seçimde İngiliz Milletler Topluluğunun (Commonwealth) da etkin olduğu belirtilmektedir.

İlginç olan husus ikinci aşamaya kalan adayların hepsinin ülkelerinde Bakanlık yapmış ve siyasi sorumluluk üstlenmiş olmalarıdır. Diğer bir gözlem de üç adayın kadın olmasıdır. DTÖ

²https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2020/notlar/kuralli_ticarette_donusum_ve_dunya_ticaret_ortogunde_secimler.pdf

bugüne kadar kadın Genel Direktör tarafından yönetilmediği için kadın adayların seçilme şansının yüksek olduğu ifade edilmektedir.

Diğer taraftan GATT ve DTÖ'nün 72 yıllık dönem içinde Genel Direktörlük görevlerini yürüten dokuz şahsiyet; 59 yılı Avrupalı (İngiliz, İsviçre, İrlanda, İtalyan, Fransız) altı yılı Asyalı (Yeni Zelanda, Tayland) ve yedi yılı Güney Amerikalı (Brezilya) tarafından üstlenilmiştir. Bu defa Afrikalı adayların avantajlı olduğu ileri sürülmektedir. Bütün Afrika kıtasının küresel ticarete payı %2 olarak hesaplandığından Afrika'nın bu konuda etkinliği sınırlı olmakla beraber, Afrika ile ilgili sorunların teorik planda da olsa ön plana çıkarılması önemsenmektedir.

Gelişmiş ülkelerin ve özellikle Avrupa ülkelerinin tarımda uyguladığı "sübvansiyon" sonucunda, Afrika'da tarım elverişli saha olmasına rağmen yeterli tarım üretimi yapılamaması nedeniyle Afrika ülkelerinin yılda 90 Milyar tutarında gıda maddesi ithal etmek zorunda kalması dikkat çekmektedir.³ Afrikalı bir adayın seçilmesi tarımda uygulanan sübvansiyon konusunun önümüzdeki dönemde DTÖ gündemine getirilmesini hızlandırabilir.

Afrikalı adayların AB tarafından da desteklendiğine dair haberler çıkması ve her iki adayın da Amerika ile özel ilişkileri olması dikkate alındığında seçilme şansların yüksek olduğu sonucuna varılabilir.

SON SÖZ

DTÖ Genel Direktörünün ana görevi ülke temsilcilerinin aralarında yapacakları müzakereleri kolaylaştırmayı sağlayacak düzenin sağlanması ile sınırlıdır. Bu bakımdan DTÖ "member led" örgüt olarak tanınmaktadır. DTÖ'de varılan mutabakatlar hukuki bakımdan bağlayıcı hükümler ihtiva ettiği için "oybirliği" ile sağlanmaktadır. DTÖ sekretaryası, esasta ülke temsilcilerine yaptıkları müzakerelerde yardımcı olmakla yükümlüdür. Böyle olmakla beraber Genel Direktörün siyasi ağırlığa sahip olması, tabiatıyla DTÖ'nün kurallı ticaret konularında etkinliğini artıracak bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Başkan Trump'ın sürekli eleştirileri ile ABD'nin örgütün Temyiz Organına yeni üye seçilmesini engelleyerek Sorunların Halli Mekanizmasını çalışamaz duruma getirmesi DTÖ'de belirsizlik yaratmıştır. Başkan Trump'ın "İlk Önce Amerika" sloganı ve çok taraflı işbirliğine şüpheci yaklaşımı zaman içinde evirilerek, uluslararası kuruluşlara karşı radikal önlemlere dönüşmüştür. Amerika Birleşik Devletlerini çok taraflı (multilateral) örgütlerden ve yaklaşımlardan çıkartma sürecini doğurmuştur. ABD, Birleşmiş Milletler sistemi içindeki Dünya Sağlık Örgütü, UNESCO, BM İnsan Hakları Konseyinden çekilmesinin yanında Paris İklim Anlaşması ve İran Nükleer Programına ilişkin çok taraflı düzenlemelerden de çıkmıştı.

Başkan Trump, diğer taraftan 70 yıldır küresel ticaret kurallarına yön veren Bretton Woods sisteminin bir parçası olan Dünya Ticaret Örgünü de çalışamaz hale getirmiştir. Trump yönetimi mevcut uluslararası ekonomik düzenin Amerika'nın uluslararası üstünlüğünü olumsuz etkilediğini ve düzenden Çin'in yararlandığını, küreselleşmenin ABD'nin sırtından Çin'i öne çıkarmaya başladığını ileri sürmektedir.

Başkan Ji' "stratejik düzeni" değiştirebilmek için mevcut "ekonomik düzenin" muhafaza edilmesini önermektedir. Diğer taraftan Başkan Trump, mevcut "stratejik düzeni" muhafaza edebilmek için "ekonomik düzeninin" değiştirilmesini amaçlamaktadır. Bu nedenle gerek ABD'nin ve gerek Çin'in revizyonist olarak nitelendirilmesi⁴ aynı zamanda DTÖ Genel Direktör seçimlerinden beklentinin sınırlı olacağı anlamına gelmektedir. Gerçekten kurallı

³ D.Pilling; "An African at the WTO's helm would fit its free trade instincts"; Financial Times; 24 Eylül 2020.

⁴ G. Rachman; "America is the revisionist power on trade", Financial Times, 13 Mayıs 2019.

ticaret bakımından en büyük iki paydaşın DTÖ'den önümüzdeki dönem için beklentilerinin farklı olduğu anlaşılmaktadır.

Küresel ticaretin ana paydaşları olan Çin ve ABD'nin yaygınlaşmasına katkıda bulunduğu "ekonomik milliyetçilik" anlayışının doğurduğu "korumacı" eğilimlerin sürdüğü bir ortamda, yapılacak DTÖ Genel Direktör seçiminin bir süredir ivme kazanan bu gidişi değiştirebilmesi beklenmemektedir.